

GADÁNYI JENŐ EMLÉKEZETE

1970 február végén, Jenő halálának tizedik évfordulóján a következőket jegyeztem fel:

Ködös, párás télutó. Nézem a sötét felhőket, a tetőkről lógó jégcsapokat, az ereszen ülő, leselkedő madarakat. A múlt elevenedik bennem.

Kora tavasztól késő őszig a műteremben dolgozott, csak a leghidegebb időben hozta festőállványát a melegebb szobába. Ha nem zavarta senki, nem hívták zsűrízni vagy valamilyen értekezletre, mint olyan sokszor az utolsó években, munkájába mélyedt. Hallottam erőteljes ecsetvonásait, melyek a vásznat súrolták és az állványt ingatták, majd egy-két lépést lett hátra meg vissza, és újból a súrlódás, billenés jól ismert zaja következett. Ha tusrájzokat készített, lendülettel húzta a vonalakat, tolla a papírt szántotta és sercegett, — a vízfestményeknél gyakran a pohár széléhez pendítette az ecsetet, hogy a felesleges festékmennyiséget belőle kinyomja, vagy a vizet bugyborékolgatta, amikor az ecsetet kimosta. A zörejekből tudtam, mivel foglalkozik, abbamaradásuk szünetet jelentett és azt, hogy várja a kávé.

Ekkor rágyújtott, leült a balkonajtó melletti bőrfotelbe, és elgondolkodva eregette a füstöt.

Némelykor elővette képeit, gondosan letörülgette és megnézte őket; egyesek visszakerültek a helyükre, másokat meg újból és újból az állványra tett, tovább dolgozott rajtuk.

1959 telén a zord műteremből ismét a jól fűtött szobába húzódott, és az asztalnál akvarelleket készített.

— Ha megfeszülnek sem tudnék ilyeneket festeni — mondtam, és gyönyörködtem bennük.

— Persze, hogy nem. Az alkotó képesség ritka adomány.

— Neked honnan van?

Ő csak mosolygott, nem felelt.

Tovább nézegettem lehelelfinom vízfestményeit, „vallomásait”, melyek fogalmakkal ki nem fejezhetők, szavakkal meg nem magyarázhatók, csak valamiképpen érzékelhetők. Ő maga ezt úgy fogalmazta meg egyik írásában: „A művész... sokszor idézi a biológiai világon túlhaladó perspektívákat is”. Valóban ezeket a perspektívákat ke-

ressük a műalkotásokban, a zenében, költészetben. És hogy mennyire összefüggenek a művészetek, hogyan hatnak egymásra a színek és hangok, bizonyítja Falu Tamás költeménye is, melyre véletlenül bukkantam:

Bennem a hangok színné válnak,
Csilingelnek a színek, árnyak,
S mikor a szín, hang összecseng,
Megérezlek nagy égi csend.
Alkonyi tóvá mélyül lelkem,
Hallom szívem zenélni csendben,
Zengő tükörré olvadok,
Belém néznek a csillagok.

Gyakran meséltem Jenőnek kis tempomunka akkori főpásztoráról, ő figyelmesen hallgatta. Egy vasárnap a szószékről művészeti törekvésekről beszélt — a művészet volt kedvenc témája —, Pollockot is említette, a „romboló” festőt, akit kevesen ismernek. Erre Jenő elcsodálkozott.

— Szeretném meghívni — kaptam az alkalmon —, meglátod, érdekes ember.

— Meghívhatod — egyezett bele —, csak ne prédikáljon.

— Nem hiszem, hogy ilyesmi eszébe jutna.

El is jött. Többek között szóba került Békásmegyer is, hogyan gazdálkodott ott Jenő hét évig sikeresen a háború utáni nehéz időkben. Vendégünk elmondta, ő is hasonló foglalkozást űzött Esztergomban, amikor a körülmények erre kényszerítették. A két „volt gazda” vidáman beszélgetett egymással. A főpásztor „művész uramnak” szólította Jenőt, és megígérte, máskor is eljön. Erre azonban már csak utolszor kerül sor.

Egyre gyakrabban üldögélt a meleg kályha mellett, maga elé meredt, vagy hanyatt fekvé a mennyezetet nézte. Nem szólt, nem panaszkodott, csak éjszaka — amikor azt hitte, alszom —, sóhajtott nagyokat. Mégis dolgozott, ha hívták, zsűrízni is ment. Egy ilyen alkalommal megfázott és ágyának esett. „Kétoldali tüdőgyulladás” — mondta orvos barátunk az előszobában, majd leszaladt a lépcsőn, hogy ne kelljen további felvilágosítást adni.

Ebben az esztendőben, azaz 1980. február 29-én volt húsz éve annak, hogy elment...

GADÁNYI JENŐNÉ